

Войтюк Р. В. - аспірант наукової лабораторії з проблем досудового розслідування Національної академії внутрішніх справ

КРИМІНАЛЬНА ПРОЦЕСУАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕТЕКТИВІВ НАЦІОНАЛЬНОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО БЮРО УКРАЇНИ

Відповідно до ч. 2 ст. 3 Конституції України, права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за власну діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. А тому проблеми протидії корупції є одним із пріоритетів для українського суспільства на сучасному етапі розвитку держави.

14 жовтня 2014 року Верховна Рада ухвалила Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України», який набув чинності 25 січня 2015 року. Відповідно до цього документа, в Україні створено новий правоохоронний орган [1], що спеціалізується на протидії кримінальним корупційним правопорушенням, які вчинені вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та становлять загрозу національній безпеці.

Концепція Національного антикорупційного бюро України (НАБУ) ґрунтується на американсько-британській моделі боротьби з корупцією, яку 2004 року було запроваджено в Г'рузії [2].

Головною ланкою в структурі працівників НАБУ є старші детективи та детективи, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність і досудове розслідування в кримінальних провадженнях щодо злочинів, які є їм підслідними, а також в інших справах, витребуваних до НАБУ прокурором, що здійснює нагляд за додержанням законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування працівниками НАБУ.

Вивчення наукової літератури та системний аналіз законодавства дає змогу виявити проблемні питання кримінальної процесуальної діяльності цих суб'єктів.

1. Найбільше дискусій викликає кримінально-процесуальний статус детектива НАБУ. Так, В. І. Чечерський стверджує, що окрім технічного закріплення назви «детектив» шляхом доповнення відповідних положень кримінально-процесуального законодавства, будь-яких інших власне системних змін не запропоновано. Передусім, це стосується регламентації оперативно-розшукової діяльності детектива [3].

Нині в законодавстві України відсутнє визначення детектива, не зазначено, які повноваження має ця особа, хто може нею стати, що слід вважати детективною діяльністю тощо. Тобто відповідні статусні питання законодавчо не унормовано.

Експерти вважають, що у цій ситуації такі законодавчі новели не відповідають загальній концепції порядку досудового розслідування, за яким всі дії з проведення досудового розслідування, зокрема проведення слідчих (розшукових дій) та негласних слідчих (розшукових) дій, покладено на слідчого (ст. 40 КПК України), а оперативні підрозділи (ст. 41 КПК України) позбавлені повноважень виконувати будь-які слідчі дії без письмового доручення слідчого або прокурора. Таке розмежування функцій між службовими особами, які здійснюють досудове розслідування (слідчими), та особами, які виконують доручення слідчих, зокрема щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій (працівники оперативних підрозділів), існує в усіх правоохоронних органах, які мають у своєму складі як органи досудового розслідування, так і оперативні підрозділи. Така спеціалізація співробітників правоохоронних органів викликана істотними відмінностями у цілях, формах, методах і засобах роботи в межах виконання кожної з цих функцій [4].

Л. Д. Удалова вважає, що замість підрозділу детективів у складі цього бюро потрібно окремо створити слідчий та оперативний підрозділи. Пропонуємо зазначити в п. 2 ч. 1 ст. 38 Кримінального процесуального кодексу (КПК) України, що органом досудового розслідування є слідчий підрозділ НАБУ, замінивши слово «детективи» терміном «слідчі» у статтях цього Кодексу [5].

2. Відповідно до ч. 3 ст. 19 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України», порядок реєстрації, обліку та розгляду заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення визначає Директор НАБУ. Однак такий порядок нині врегульовано ст. 214 КПК України, у якій не йдеться про особливості цього порядку в разі реєстрації, обліку та розгляду заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, зараховані законом до підслідності НАБУ. До того ж, що Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення затверджуються Генеральною прокуратурою України за погодженням зокрема з Національним антикорупційним бюро України. Нині затверджено навіть нове Положення про порядок ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань, однак особливих процедур для НАБУ

в ньому не передбачено [6]. З метою запобігання різноманітним проявам зловживання владою або службовим становищем з боку службових осіб НАБУ ч. 3 ст. 19 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» слід виключити або ж конкретизувати, у чому саме полягає такий порядок.

3. Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 17 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України», детектив НАБУ для виконання покладених на нього обов'язків має право заводити оперативно-розшукові справи на підставі постанови, затвердженої начальником відповідного підрозділу НАБУ, та здійснювати на підставах і в порядку, установлених законом, гласні та негласні оперативно-розшукові заходи. Водночас Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» констатує не право, а обов'язок заведення оперативно-розшукових справ. Так, у ч. 1 ст. 9 цього Закону вказано, що в кожному випадку наявності підстав для проведення оперативно-розшукової діяльності заводиться оперативно-розшукова справа [7]. На підставі вищезазначеного це право НАБУ слід трансформувати в обов'язок.

4. Перелік прав детективів НАБУ не є вичерпним. Відповідно до

ч. 3 ст. 17 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України», НАБУ може створювати та брати участь у міжнародних слідчих групах відповідно до цього Закону та інших законодавчих актів і міжнародних договорів України, залучати до роботи іноземних експертів у боротьбі з корупцією, мати інші повноваження, пов'язані з виконанням нею своїх обов'язків. Виконання інших повноважень із протидії корупції передбачає наявність належної законодавчої бази. Відтак, у разі її відсутності й реалізації детективами НАБУ інших повноважень можна спрогнозувати можливість визнання таких дій перевищенням влади або службових повноважень, учинених працівником правоохоронного органу (ст. 365 Кримінального кодексу України).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про Національне антикорупційне бюро України [Електронний ресурс] : Закон України від 14 жовт. 2014 № 1698-ІІ. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1698-18/print1464154462040811>. - Назва з екрана.

2. Валле В. Революційне антикорупційне законодавство як фактор суспільних трансформацій в Україні [Електронний ресурс] / В. Валле. - Режим доступу: <http://www.viravallee.com/books>. - Назва з екрана.

3. Чечерський В. І. Окремі проблеми нормативного регулювання статусу Національного бюро розслідувань України / В. І. Чечерський // Науковий вісник Ужгородського національного університету. - 2015. - Вип. 32. Т. 3. - С. 145-148.

4. Зауваження Головного юридичного управління Апарату Верховної Ради України до проекту Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення діяльності Національного антикорупційного бюро України та Національного агентства з питань запобігання корупції» [Електронний ресурс]. - Режим

доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53755. - Назва з екрана.

5. Удалова Л. Д. Кримінальна процесуальна діяльність Національного антикорупційного бюро України / Л. Д. Удалова // Вісник Академії адвокатури України. - Т. 12. - 2015. - С. 154-160.

6. Про затвердження Положення про порядок ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань [Електронний ресурс] : наказ Генеральної прокуратури України від 6 квіт. 2016 р. № 139. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0680-16>. - Назва з екрана.

7. Про оперативно-розшукову діяльність [Електронний ресурс] : Закон України від 18 лют. 1992 р. № 2135^И. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>. - Назва з екрана.